

Németh Zsolt

hető formai rejtélyeit, miközben a szöveget 92 pompás fénykép gazdagítja, a szerkezeti áttekintést, a különböző korszakok építkezéseinek elkülönítését pedig számos színes ábra segíti. Mostoha terület az akusztika és a középkori építészet összefonódásának kutatása is hazánkban, pedig a fényjárások „megvilágosító" hatásához hasonlóan a hangok „zengető" jelentősége mind esztétikai, mind liturgikus-spirituális értelemben elsőrendű. Bár magától értetődő, hogy a templomi fények és hangok szerepe egy vallásossággal átitatott korban sarkalatos fontosságú volt, teljes gazdagságában ez mégis csupán Németh Zsolthoz mérhetően elmélyült kutató számára mutatkozik meg. Aligha lehet túlhangsúlyozni e kiaknázatlan területen az általa kijelölt új irányok fontosságát. A holt kövek terét éppen a bevilágító fény és a zengő hang teszi élővé, alkalmassá a természetfeletti jelenvalóvá tételére.

M. Lezsák Gabriella régész az előző kötet laudációját így zárta: *„Vissza kell tehát térnünk az alapokhoz, át kell élnünk ismét Isten közelségét, mert csak vele együtt építhetjük fel újra teljességünket és az Istentől való rendet magunk körül és a világban. Ezt segítik elő azok a könyvek, amelyek megalkuvás nélkül, hitelesen mutatnak be egy-egy történelmi korszakot, szerzőik mernek bátran gondolkozni, hipotéziseket felállítani, vállalva a tévedés kockázatát is. Mert valóban igaz, hogy csak a bátor gondolkodók vihetik előre a tudományt! Szívből kívánom, hogy Németh Zsolt még sok ilyen eredeti, hitelességre törekvő, szép kötettel örvendeztessen meg minket a szakma és a magyarság épülésére!"* Csupán nyomatékosíthatjuk ezt a kívánságát.

Murányi Tibor

Rainer Sarnet
NOVEMBER
115 perc (2017, Homeless Bob Production)

Nehéz meghatározni, miről szól a *November*. Az ember érzi, hogy különleges élményben, egy nem mindennapi tapasztalatban, egy ritkábbnál is ritkább alkotásban volt része, de a szavak kevesek ahhoz, hogy visszaadják, mi minden zajlik le e közel kétórás elbeszélésben. A mű rengeteg témát felölel, mondhatni, egy egész világ el van benne rejtve. Egy letűnt kor rövid epizódjait, villanásnyi életképeit mutatja be, amelyek valamiképpen olyan művészien lettek kiválogatva, ábrázolva, kidolgozva és eljátszva, hogy az embernek a filmet megnézve az az érzése támad, mintha máris mindent tudna a korunkat évszázadokkal megelőző hideg észak mára halvány emlékké dermedt mindennapjairól. Bizonyos rátekintésből ez *a találkozások története*. Keresz-

ténység és pogányság, nemesség és parasztság, evilág és túlvilág, (reménytelenül) szerelmes férfi és (reménytelenül) szerelmes nő szembesül egymással; a hagyomány, a természetközeliség és a mágia eleven jelenléte szivárog a filmnéző profán hétköznapjaiba. De a találkozás önmagában nem elég pontos meghatározás. Itt *a kibékíthetetlen ellentétek, az egymást teljesen kizáró valóságok találkozásáról* van szó. Nem elképzelhetetlen, hogy a címadás is összefügg ezzel, hiszen november hónap asztrológiailag a skorpió havának felel meg, amit a legszélsőségesebben ellentétes erők jegyeként tartanak számon.

Az észt falucska lakói névleg ugyan keresztények, de ez mit sem jelent. Nekik ott a saját hitrendszerük, és ha abba, mintegy átutazóként, ismerős idegenként be is költözött Jézus, a kereszt vagy az ostya, ez a világfelfogásukat aligha módosította, legfeljebb saját mitológiájukat tette gazdagabbá – azt is pusztán formailag. A parasztok és a helyi földesúr fizikailag ugyan érintkeznek, de ez nem szűkíti a két kaszt közötti áthidalhatatlan szakadékot. A parasztnak a nemes csupán addig érdekes, amíg a lopott holmik révén anyagi hasznot húzhat belőle. A nemesember sem találja az érintkezési lehetőséget: mindent lát, mégsem szól, csak kedélyesen nevet vagy szánakozva sóhajtozik. Nincs miért szólnia. Miként azt nagy kudarcok árán Tolsztoj Levinjének is be kellett látnia: nincs az az erőfeszítés, ami a paraszt alaptermészetét megváltoztathatja. Hasonlóképp, a túlvilággal való kapcsolat ugyan még fennáll, de többnyire a babona, a már csak pislákoló értés, az egyre hanyatló szellemi átélés szintjén. A szerelem pedig… tudjuk jól, hogy a beteljesülő szerelmet nem erre a világra találták ki. Ami a néző, egészen pontosan a modern létszemlélet súlyos terhét cipelő néző varázstalan mindennapjai és a film – emberi hibák ellenére is – valamelyest

megszentelt környezete közti érdektelenséget, fagyos távolságtartást illeti, mi sem nyilvánvalóbb.

Ezek a feloldhatatlan, kikezdhetetlen, makacs szembenállások egyszerre adnak tragikus és komikus felhangot a filmnek. Mulatságos látni a parasztok leleményes gyarlóságát, aminek segítségével nemcsak egymást vagy urukat, de még a természeti erőket, sőt magát az ördögöt is megpróbálják átverni; vagy ahogy a szintén csalással életre keltett háztartási gépeikkel, az úgynevezett *kratt*okkal civakodnak. Érdemes megjegyezni, hogy e lényegében letisztult környezetben még e gyarlóság is oly naivnak, egyszerűnek, gyermekinek hat, hogy aligha lehet érte haragudni – ez olyan hely, olyan korszak, ahol még a rossz is a természettel összhangban működik, ahol a harmónia épsége, összességében, a rossz és a tudatlanság nyilvánvaló jelenléte ellenére sem forog veszélyben.

Talán ennél is nyomatékosabb a műben a fájdalom hangulatának megjelenítése. A mélységes, szívfacsaró ősfájdalom érzelmének felkeltése. Ez nem kizárólag a reménytelen szerelem gyötrelme. Egyfajta világfájdalom, a világ emberként eltörölhetetlen végességének, korlátoltságának, megosztottságának belátásából fakadó fájdalom, amit a fent említett merev ellentétek összessége zúdít a felismerőre. Vannak határok, amit az ember emberként nem léphet át. Vannak vágyak, őszinte, szívszaggató vágyak, amik az életben nem, csupán a halált követően tudnak teljesülni. Egy ilyen határvonalat húz meg a film. Ilyen határvonal maga a film.

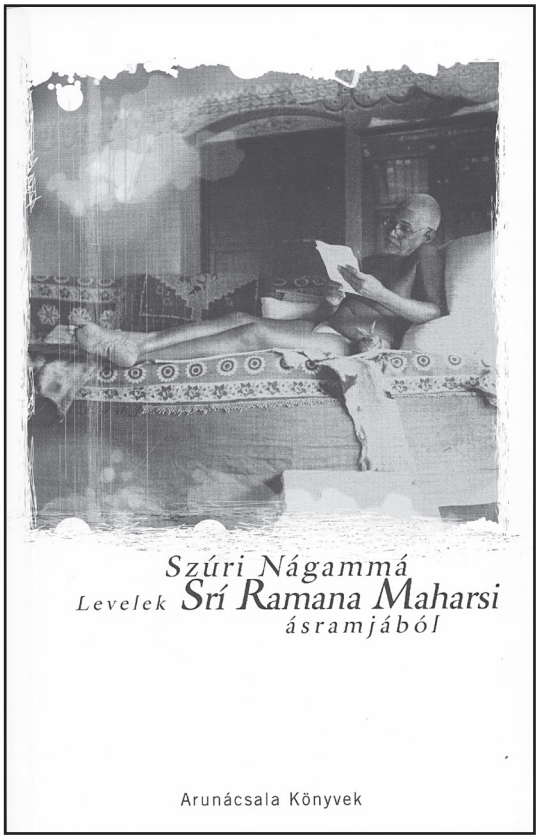
Szerencsére ez a határvonal, ez a horizontális továbbjutást elvágó ledönthetetlen fal nem csupán az emberi élettől elválaszthatatlan kettősségek és tragédiák okozója. Több tradíció egyöntetű álláspontja szerint az a hely, ahol két világ, két állapot, két ellentétes természet találkozik

vagy váltja egymást, az a pont, ahol a nappal éjszakába fordul, a belégzést pedig kilégzés követi, egyúttal a csodák helye és röpke, de annál valóságosabb pillanata. Ez a határ és átmenet tehát, a tragédia keserűségén túl, egyszersmind maga a csodák birodalmára nyíló szűkös, ám semmiképp sem bevehetetlen, vertikális kapu. Pontosan egy efféle, csodákra nyíló átjáró tárul a néző elé, már amennyiben kellő figyelemmel és bizalommal fordul felé, a Rainer Sarnet által rendezett 2017-es észt alkotásban, a *November*ben is.

Gődény Jonatán

Szúri Nágammá
LEVELEK SRÍ RAMANA MAHARSI ÁSRAMJÁBÓL
254 oldal (Budapest, 2007, Filosz Kiadó)

Mindennapok. Egyszerűnek vélt kifejezés, melyet számtalanszor hallottunk már. A köznyelvben társul hozzá egy szürke fátyolba burkolózott jelentés, mely alélt monotonitást és a kötelességek véget nem érő sorát rejti magában. De hogyan tehetjük a mindennapjainkat nem mindennapivá? Ha képesek vagyunk nyitott szívvel megélni az idő múlását, akkor a szüntelen ismétlődő, egyforma 24 órás ciklusok helyét átveszi a mindennapi csodák világa. Minden reggel egy új kezdetté válhat, minden ébredés egy új lehetőséget rejthet magában. Azért, hogy közelebb kerüljünk valódi természetünkhöz, a mindenséget felölelő Istenséghez. Ehhez Szúri Nágammá könyve kiváló útjelzőként szolgálhat számunkra. Srí Ramana Maharsi *ásramá*jában (kb. kolostor) átélt személyes tapasztalásait és odaadásával átitatott beszámolóit olvasva egyre inkább felébred bennünk a vágy, hogy életünket azok az isteni emlékeztetők töltsék meg, amelyek megnyithatják számunkra a személyfeletti valóság kapuját.

„Ha ismerni akarod az igaz Guru formáját, akkor először is meg kell tanulnod, hogy az egész világegyetemre a Guru formájaként tekints. Minden élőlényben a Guru megnyilvánulását kell látnod. Ugyanez a helyzet Istennel. Mindent Isten megnyilvánulásaként kell felfognod. Hogyan foghatná fel a Guru vagy Isten megnyilvánulását az, aki nem ismeri saját Önvalóját? Hogyan tudná meghatározni őket? A legfontosabb teendő tehát, hogy megismerd a saját igaz formádat."

Srí Ramana Maharsi azon kevesek közé tartozik, akik személyükkel és azóta is eleven jelenvalóságukkal testesítik meg mindazt, amit a szó legmagasabb értelmében Mesternek hívunk. Valódi *szadguru* (léttanító), aki minden szavával, mozdulatával és csenddel telt derűjével egyaránt képes volt rámutatni a személyen túli lényegünk